

UZASADNIENIE

wyroku z 13 lutego 2017 roku

Powódka I. K. dnia 7 października 2016 roku (data nadania) wystąpiła przeciwko pozwanemu (...) T. U. S.A. z siedzibą w W. z powództwem o zapłatę kwoty 13.374,- zł. wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz kwoty 17,- zł. tytułem zwrotu opłaty skarbowej od pełnomocnictwa. Powódka podała, że zawarła z pozwanym umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym. Na skutek przedterminowego rozwiązania umowy pozwany pobrał opłatę za całkowity wykup polisy w kwocie 13.374,- zł., stanowiącej 85% wartości umorzonych jednostek na rachunku powódki. Zdaniem powódki postanowienia OWU umożliwiające pozwanemu pobranie tak wysokiej opłaty za wykup w oderwaniu od faktycznych kosztów rozwiązania umowy stanowią niedozwolone postanowienia umowne określone w art. 385⁽¹⁾ §1 k.c., które nie wiążą konsumenta i są nieważne na podstawie art. 58 k.c.

(pozew k. 3-6)

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa i podniósł zarzut przedawnienia z art. 819§1 k.c. wobec upływu ponad 3 lat od rozliczenia polisy. Pozwany podniósł, że celem opłaty za wykup nie jest zysk pozwanego, ale zrekompensowanie wysokich kosztów zawarcia i wykonywania umowy, w szczególności kosztów akwizycji. Pozwany zakwestionował dopuszczalność incydentalnej kontroli wzorca umowy na podstawie art. 385¹§1 k.c., gdyż zdaniem pozwanego opłata za wykup jest świadczeniem głównym, sformułowanym jednoznacznie. Pozwany wskazał, że zakwestionowane postanowienie wzorca umownego nie zostało wpisane do rejestru klauzul niedozwolonych, a podobne wpisy dotyczące innych przedsiębiorców nie mają mocy wiążącej w sprawie.

(odpowiedź na pozew k. 26-31)

Sąd Rejonowy ustalił, co następuje:

Strony zawarły umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym potwierdzoną polisą nr (...) z 27 lipca 2010 roku. Integralną część umowy stanowiły ogólne warunki ubezpieczenia (...). Składkę określono na kwotę 6.000,- zł., która miała być płatna co 12 miesięcy. Zakres ubezpieczenia obejmował śmierć ubezpieczonego oraz śmierć wskutek nieszczęśliwego wypadku, przy czym sumę ubezpieczenia określono na 105% wartości polisy. Ogólne warunki umowy w tytule IX określały zasady wykupu polisy. Kwota opłaty za całkowity wykup została wskazana w tabeli opłat i limitów jako procent wartości polisy utworzonej ze składki regularnej należnej w pierwszych pięciu latach polisy wynoszący od 98% w pierwszym roku polisy do 0% w 11 i następnych latach polisy. W dniu 1 czerwca 2012 r. pozwany sporządził informację o wysokości wartości wykupu polisy na dzień 31 maja 2012 r.

Polisa k. 10, OWU k. 12-16, wniosek o ubezpieczenie na życie k. 38, potwierdzenie doręczenia pakietu ubezpieczeniowego k. 39, informacja o wysokości wartości wykupu k. 40.

W dniu 5 kwietnia 2013 roku powódka złożyła pozwanemu formularz dotyczący wypłaty. W dniu 11 kwietnia 2013 roku pozwany wypłacił powódce wartość wykupu w kwocie 2.360,12 zł. Wartość umorzonych jednostek wynosiła w tym dniu 15.734,12 zł., zaś opłata dodatkowa 2,90 zł. Pozwany pobrał opłatę za wykup w kwocie 13.374,- zł.

Potwierdzenie realizacji wypłaty z 15 kwietnia 2013 r. k. 11.

Sąd Rejonowy dokonał następującej oceny materiału dowodowego:

Sąd Rejonowy oddalił wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu ubezpieczeń na okoliczność kosztów poniesionych przez pozwanego w związku z wygaśnięciem ubezpieczenia, gdyż dowód ten nie ma istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Powódka nie kwestionowała tego, że pozwany z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej poniósł określone koszty związane z zawarciem, wykonywaniem i rozwiązaniem umowy z powódką, ale domagała się na podstawie art. 385¹§1 k.c. w zw. z art. 58 k.c. zwrotu opłaty za wykup, która według powódki została pobrana na podstawie niedozwolonego postanowienia umownego. Istota sporu sprowadzała się do oceny czy zostały spełnione określone w art. 385¹ §1 k.c. przesłanki do wyeliminowania z wzorca umownego niedozwolonego postanowienia umownego. Sąd Rejonowy pominął dowód z zeznań powódki, która prawidłowo wezwana nie stawiała się na rozprawie. Dowód nie był konieczny dla ustalenia okoliczności związanych z zawarciem umowy zgodnie z tezą dowodową (k. 4v.), gdyż okoliczności te nie były między stronami sporne i zostały należycie wykazane dowodami z dokumentów zgłoszonymi w pozwie i w odpowiedzi na pozew.

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 385¹§1 k.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. W ocenie Sądu Rejonowego takim niedozwolonym postanowieniem umownym jest punkt 4 tabeli opłat i prowizji zawartej w ogólnych warunkach ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi (...) ze składką regularną OWU RPFM1.01.2010 (k. 22 OWU, k. 14v. akt sprawy), przewidujący opłaty za całkowity wykup wartości polisy w wysokości od 98% wartości polisy utworzonej ze składki regularnej należnej w pierwszych pięciu latach polisy w pierwszym roku polisy do 0% w 11 i następnych latach polisy. To postanowienie wzorca umowy nie zostało uzgodnione indywidualnie (art. 385¹§3 i §4 k.c.). Powódka zawarła umowę jako konsument (art. 221 k.c.). Postanowienie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, gdyż narusza równowagę kontraktową przez nierównomierne obciążenie stron umowy skutkami jej przedterminowego rozwiązania. Postanowienie to rażąco narusza interesy powódki ze względu na dotkliwość ekonomiczną polegającą na pobraniu z rachunku powódki 85% zgromadzonych środków tytułem opłaty za wykup. Opłata za wykup w istocie pełni rolę rażąco wygórowanej kary umownej za przedterminowe rozwiązanie umowy. Nie jest to świadczenie główne. Wprawdzie ustawodawca nie określił, co należy rozumieć przez sformułowanie „główne świadczenia stron”, ale należałoby sądzić, że z reguły są to takie elementy konstrukcyjne umowy, bez których uzgodnienia nie doszłoby do jej zawarcia, czyli tzw. essentialia negotii. W niniejszym przypadku są to: ze strony pozwanej – świadczenie usług ubezpieczeniowych na rzecz konsumentów, ze strony zaś konsumenta – zapłata ceny za świadczone przez pozwanego usługi. W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2007 r. sygn. akt III CZP 62/07 przyjęto, iż brzmienie art. 385¹ k.c. nie pozwala na szeroką interpretację formuły „postanowień określających główne świadczenia stron”. Z tego powodu postulowane jest, by sformułowanie to rozumieć wąsko, jako obejmujące swym zakresem tylko te zapisy, które wprost odnoszą się do obowiązku głównego, podstawowego, realizowanego w ramach umowy. Sąd Najwyższy wskazał także, iż „wszelkie wątpliwości należy rozstrzygać na rzecz objęcia klauzuli kontrolą merytoryczną”. Zasadnym jest podkreślenie, iż nie bez powodu ustawodawca posłużył się sformulowaniem „postanowienia określające główne świadczenia stron”, nie zaś „dotyczące” ich, które może mieć szerszy zakres interpretacyjny. Zdaniem Sądu Rejonowego wypłata świadczenia wykupu nie stanowi jednego z głównych świadczeń pozwanego, ponieważ umowa jest umową ubezpieczenia na życie, a fundusz jest niejako przy okazji, w związku z możliwością zaoszczędzenia dodatkowych środków na przyszłość. Zakłady ubezpieczeń należą do grupy pozabankowych instytucji finansowych, które nie mają prawa tworzenia pieniądza (udzielania kredytu) przy zastosowaniu formuły mnożnika kreacji pieniądza. Działalność tych instytucji polega na dokonywaniu prostej transformacji oszczędności w kapitał (S. Owsiak, Podstawy nauki finansów, Warszawa 2000, s. 227). Zakłady ubezpieczeń umożliwiają osobom, które chcą zainwestować zgromadzone środki, zawieranie umów o charakterze oszczędnościowym i inwestycyjnym. Inwestowanie za pośrednictwem ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego pozwala na osiągnięcie dwóch podstawowych celów. Po pierwsze inwestorzy mają możliwość uzyskiwania dochodów z lokat, które nie byłyby dostępne dla każdego z nich indywidualnie ze względu na brak odpowiednio dużego

kapitału. Drugim celem ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego jest znaczne ograniczenie kosztów dokonywanej transakcji ze względu na dokonywanie operacji finansowych na dużą skalę (por. K. Gabryelczyk, Fundusze inwestycyjne - rodzaje, zasady funkcjonowania, efektywność, Kraków 2006, s. 15). Ubezpieczający zawierający umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym nie zawiera z ubezpieczycielem odrębnej umowy o zarządzanie aktywami, ale robi to niejako przy okazji innej umowy ubezpieczenia. Tym samym wykupu całkowitego, czyli kwoty wypłacanej w związku z rozwiązaniem umowy, ale przeznaczonej na inwestowanie, nie można traktować jako świadczenia głównego. Cechą charakterystyczną umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym jest zasada, że działalność lokacyjna funduszu prowadzona jest na rachunek i ryzyko ubezpieczającego. W takiej sytuacji nie można ograniczać prawa ubezpieczającego do dysponowania kwotami wypłaty ani minimalnymi, ani maksymalnymi. Od ubezpieczającego zależy, czy chce kontynuacji umowy czy decyduje się na wypłatę prowadzącą do wygaśnięcia umowy. W świetle powyższego wskazać należy, że rozwiązanie umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym jako zdarzenie zależne wyłącznie od woli ubezpieczonego nie jest zdarzeniem ubezpieczeniowym. Wskazać również należy, że zgodnie z treścią art. 805 k.c. głównym świadczeniem ubezpieczającego jest zapłata składki, główne świadczenie ubezpieczyciela sprowadza się natomiast do objęcia ubezpieczonego ochroną ubezpieczeniową. Wszystkie inne świadczenia związane z umową ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym nie mają charakteru świadczeń głównych stron i powinny być kwalifikowane jako świadczenia uboczne. Co do zasady przy ustalaniu, czy ubezpieczającemu należy się składka za niewykorzystany okres ochrony ubezpieczeniowej, nie ma znaczenia przyczyna wygaśnięcia stosunku ubezpieczenia przed upływem okresu, na który została zawarta umowa. W szczególności nie jest istotne to, z czyjej inicjatywy umowa została rozwiązana lub też kto ponosi odpowiedzialność za okoliczności, których skutkiem jest wygaśnięcie stosunku ubezpieczenia. A zatem, w przypadku odstąpienia konsumenta od umowy powinna zostać mu zwrócona cała składka wpłacona z góry za okresy przypadające po rozwiązaniu umowy po potrąceniu składki za okres, w jakim ubezpieczyciel udzielał ochrony ubezpieczeniowej. Tymczasem, na podstawie przedmiotowego postanowienia w przypadku odstąpienia konsumenta od umowy zwracane mu były uiszczone należności z tytułu ubezpieczenia pomniejszone o koszty działalności ubezpieczyciela. Omawiane postanowienie OWU pozostaje w oczywistej sprzeczności z treścią art. 813 § 1 zd. 2 k.c., który stanowi, że w przypadku wygaśnięcia stosunku ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta umowa, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej. Tym samym wypłata powódce kwoty niższej od progu gwarantowanego w omawianym przepisie, winna być oceniona jako niewykonanie zobowiązania przez ubezpieczyciela.

W orzecznictwie ugruntowane jest stanowisko, że opłaty za wykup czy opłaty likwidacyjne związane z przedterminowym rozwiązaniem umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym nie powinny być nadmiernie wygórowane, aby nie naruszały rażąco interesów konsumenta w rozumieniu art. 385¹§1 k.c. Również pozwany uznał zarzuty dotyczące wygórowanych opłat za wykup i na podstawie decyzji Prezesa UOKiK RŁO 12/2015 z 23 grudnia 2015 r. zobowiązał się w zakresie obowiązujących w dniu uprawomocnienia decyzji umów, do których mają zastosowanie OWU (...) ze składką regularną (kody (...), (...)) do zmiany umów w ten sposób, by opłata za wykup nie była wyższa niż 5% wartości umowy.

Zgodnie z art. 385¹§1 k.c., sankcją związaną z uznaniem postanowienia umownego za niedozwolone postanowienie umowne jest sankcja braku związania konsumenta tymże postanowieniem. W myśl art. 385§2 k.c., jeżeli postanowienie umowy zgodnie z §1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. Przepis ten nie ma zastosowania, gdyż umowa uległa rozwiązaniu na podstawie art. VI ust. 5.2. OWU wskutek wypłacenia wartości wykupu, w dniu dokonania wypłaty wartości wykupu, tj. w dniu 11 kwietnia 2013 roku. Ponieważ wypłata wartości wykupu nastąpiła na podstawie niedozwolonego postanowienia umownego, nie wiążącego konsumenta, a więc bez podstawy prawnej, zasadne jest żądanie powódki zwrotu wartości wykupu jako świadczenia nienależnego na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410§1 k.c.

Zarzut przedawnienia jest bezzasadny, gdyż roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia przedawnia się w terminie 10-letnim (art. 118 k.c.).

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 § 1, § 3 k.p.c. i art. 99 k.p.c. zasądzając od pozwanego na rzecz powoda kwotę 5.586,-zł, na którą składały się: 669 zł. tytułem zwrotu opłaty sądowej od pozwu, 4.800,- zł. jako wynagrodzenie radcy prawnego w stawce minimalnej na podstawie § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 1804) w zw. z §2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 roku zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2016 roku, Poz. 1667) oraz 17 zł. tytułem zwrotu opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Mając powyższe na uwadze, orzeczono jak w sentencji.

SSR Krystyna Dąbrowska

ZARZĄDZENIE

odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi pozwanego.

SSR Krystyna Dąbrowska